

ZPRAVODAJ

J I H O Č E S K Ý C H B O T A N I K Ů

Roč. VI.

Č e r v e n 1965.

Čís. 1 .

ORGANIZAČNÍ ZPRÁVY

● Po vzoru Zpráv Čs. společnosti entomologické uvažuje se o vydávání Zpráv ČSBS. Ve Zprávách by byly uveřejněny články organizační povahy, kritiky, recenze, zprávy z vědeckého života, floristická personalia a kratší floristické práce. Tím by se ušetřilo místo v Preslii a bylo by uspokojeno členstvo hlavně z řad floristů. Pravděpodobně bude ještě v letošním roce vytištěno prvé číslo Zpráv ČSBS. Členové, kteří budou mít zájem o Zprávy, zaplatí za ně režijní cenu (cca 90 hal. za 20 stran). Protože bližší podrobnosti nejsou zatím zná-
mé, mohou se zájemci přihlásit u jednatele pobočky (V. Chán, Strakonice - 867/I.), který pak provede hromadnou objednávku pro členy Jihočeské pobočky ČSBS.

● Podařilo se získat další spolupracovníky pro určování a revizi herbářového materiálu následujících rodů a čeledí: Achillea, Aconitum, Adenostyles, Agrimonia, Alnus, Anagallis, Antennaria, Aphanes, Arabis hirsuta - komplex, Athyrium, Bidens, Bupleurum, Caltha, Campanula sect. Rotundifoliae, Campanula - Vulgares, Cardaria, Carex, Carpinus, Centaurea, Chrysanthemum leucanthemum, Chrysanthemum rotundifolium, Cirsium, Cotoneaster, Crataegus, Cyperaceae, Cyperus, Daucaceae, Diphysium, Dipsacaceae, Dorycnium, Empetrum, Epilobium, Eriophorum, Erysimum, Euphorbia, Euphrasia, Fagus, Festuca, Filago, Fumaria, Galeobdolon, Galeopsis, Galinsoga, Galium, Gentianaceae, Heleocharis, Hesperis, Hieracium, Homogyne, Hypericum, Inula, Iridaceae, Isoetes, Jun-
cus, Lactuca, Larix, Lembotropis, Leonurus, Liliaceae, Lotus, Luzu-
la, Lycopodiaceae, Lycopus, Malcolmia, Malva, Melica, Mentha, Mon-
tia, Mulgedium, Myosotis, Nasturtium, Nymphaeaceae, Orobanche, Papaver, Petasites, Piroiaceae, Poaceae, Polygala, Polygonum avi-
culare, Polypodium, Potamogeton, Potentilla, Rorippa, Rosa, Rumex, Salix, Senecio, Sorbus, Stipa, Thalictrum, Thesium, Thymus, Tricho-
phorum, Trifolium, Tussilago, Valeriana, Verbascum, Vicia, Xanthium, dřeviny okrasné parkové.
Zájemci, kteří budou chtít zrevidovat herbářový materiál uvede-
ných rodů a čeledí, mohou ke konci roku zaslat materiál do Jiho-
českého muzea v Čes. Budějovicích, kde bude shromážděn a hromad-
ně odeslán jednotlivým specialistům.

NOVINKY V SYSTEMATICE

Poznámky k jihočeským omějům (*Aconitum* L.) s klíčem
k jejich určení.

A. Určovací klíč.

- 1a) Květy žluté, přilba válcovitá, mnohonásobně vyšší než široká *A. vulparia* Rehb. (*A. lycoctonum* auct.)
- b) Květy modré, modrofialové nebo bělavé, přilba polokulovitá nebo nanejvýš 2x vyšší než široká
- 2a) Květní stopky nápadně hustě odstále chlupaté (krycí i žlázkaté chlupy!) *A. paniculatum* Lamk.
- b) Květní stopky lysé nebo přitiskle chlupaté
- 3a) Květy světleji modré nebo modrofialové, vzácně i bělavé, lysé nebo jen na dvou postranních kališních lístcích spoře brvité. Přilba náhle zakončena dlouhým rovnovážným zobánkem. Výška přilby převyšuje šířku. Nektaria (v přilbě) na přímých nebo jen na konci mírně zahnutých stopkách podkovovitě naspět obrácená (jen u kříženců vedle toho na vrcholu ještě hlavovitě rozšířená), vždy lysá. Nitky tyčinek vždy lysé. Lodyhy často v horní třetině tenké a křivolaké, postranní větve často prodloužené, přímo nebo rovnovážně odstálé i obloukovitě níci. Listy - matné a tenké
..... druhy (nebo subspecie) z okruhu *A. variegatum* - 4
(viz též křížence - 7).
- b) Květy tmavě modrofialové, zejména postranní kališní lístky na vnitřní straně hustě dlouze chlupaté. Přilba s krátkým zobánkem polokulovitá, nízká, její výška zdělí šířky (u kříženců vyšší). Nektaria na zahnutých stopkách na konci tupě zakončená nebo i trochu zúžená v krátký výběžek, hlavatá a jen mírně (nikoli podkovovitě) prohnutá, často brvitá. Nitky tyčinek brvité nebo vzácně lysé. Lodyhy vždy ztuhá přímé a silné i v květenství, postranní větve krátké a většinou vzpřímené. Listy zejména na rubu lesklé a tuhé až kožovité, jen vzácněji tenčí druhy (nebo subspecie) z okruhu
A. napellus L. - 5.
- 4a) Přilby zřetelně odstálé od ostatních kališních lístků (vždy otevřené), nejsou kuželovité, ale nápadně vpřed vakovitě vyklenuté. Lodyha chabá, v horní části mnohdy křivolaká, postranní větve jsou rovnovážně odstálé nebo i obloukovitě níci. Květní stopky spodních květů značně delší než květy
..... *A. variegatum* L.s.s. (*A. variegatum* L. ssp. *variegat.*)
- b) Přilby vysoké, kuželovité, souměrně nebo jen mírně vpřed vyklenuté, přitisklé k ostatním kališním lístkům nebo jen mírně otevřené (var. *saxonicum*). Květonosná lodyha i v horní části zpravidla přímá, postranní větve přímo odstálé, květní stopky zpravidla nejsou delší než květy (stinné morfotypy rovněž s lodyhou chabou s dlouhými rovnovážně odstálými větvemi!)
..... *A. gracile* Rehb. (*A. variegatum* L. ssp. *gracile* (Rehb.) Gayer).

- 5a) Květenství řídké, květy drobné. Přílba úzká s dolním okrajem vydutým, otevřená. Nektaria nehlavatá nebo jen nezřetelně, na vrcholu pouze s tupým výběžkem. Nektaria i nitky tyčinek hojně dlouze chlupaté A. hians Rehb.
- b) Květenství mnohokvěté, jehlancovité nebo válcovité, květyvětší. Přílba širší, vždy přitisklá k ostatním kališním lístkům. Nektaria většinou hlavatá. Nitky tyčinek a nektaria brvitá nebo lysá 6
- 6a) Stopky nektarií až na svém konci prohnuté, nektaria na konci hákovitě zahnutá, přílba vždy vyvýšená kříženci různých typů ze skupin A. variegatum x napellus 7
- b) Stopky nektarií vždy obloukovitě prohnuté, nektaria na konci rovná nebo jen hlavovitě zakloněná, přílba většinou nízká, polokulovitá 8
- 7a) Přílba široká, trochu vpřed vyklenutá (spíše se podobá druhům z okruhu A. napellus L., např. A. tauricum Wulf.), nitky tyčinek chlupaté. Mohutné s lesklými listy pěstované v zahradách a jen tu a tam zpanující A. x stoerckianum Rehb. (? A. neubergense x variegatum)
- b) Přílba vysoká, kuželovitá, stejnoměrně vyklenutá. Spontánní kříženci v přírodě, rostliny v celkovém vzhledu bližší k A. gracile. Typ s lysými nitkami tyčinek odpovídá označení A. x palmatifidum Rehb., typ s chlupatými nitkami tyčinek označení A. x exaltatum Bernh. s. s. Souborné označení v širším slova smyslu, zahrnující oba typy A. x exaltatum Bernh. (A. callibotryon x gracile Gáyer).
- 8a) Květenství husté, válcovité a rovněž lodyha hustě olistěna. Přílby velkých květů široké, poměrně vysoce klenuté. Nektaria na konci tupá, jen nezřetelně hlavatá nebo vůbec nehlavatá A. tauricum Wulf.
- b) Květenství jehlancovité, květy ani listy nejsou hustě směstnané, nektaria vždy hlavatá 9
- 9a) Rostliny vysoké, květenství bohatá. Nektaria i nitky tyčinek lysé nebo nanejvýš s několika dlouhými chlupy .. A. firmum Rehb.
- b) Rostliny často nižší, květenství chudší. Nektaria řídká chlupatá, nitky tyčinek dlouze chlupaté A. callibotryon Rehb.

B. Poznámky k jednotlivým druhům (bude uveřejněno v příštím čísle Zpravodaje).

C. Pokyny k sběru jihočeských omějů

Jihočeské druhy omějů sbíráme pokud možno kvetoucí, jak vyplývá z určovacího klíče. Není-li možno tyto podmínky splnit (sběr z míst, kam se sběratel těžko jindy dostane), pak sebere ne alespoň rostliny odkvetlé nebo plodné, event. naopak rostliny s vyvinutými poupaty. I tento materiál je možno často, i když

ne vždy a ne bez potíží a jednoznačně určit. Na lokalitě sbíráme rostliny, které nemají v květech hmyzem ožraná nektaria. Znaky na mednicích se nejlépe pozorují na čerstvém materiálu. Je možno již na lokalitě zejména u dokvétajících rostlin, kde květní části snadno opadávají, uchovat tyto části v přiložené obálce. Dbáme při tom, aby květní části (zejména petaloidní nektaria) pocházely z téhož jedince jako položka květonosné lodyhy. Sušíme rychle sice pod dostatečným, ale raději mírnějším zatížením. Při dlouhém sušení květy snadno plesniví a při silném zatížení se např. uměle otvírají přilby omějú, a to i těch, které mají květy zcela zavřené. Malý formát herbáře určuje, že sběratel vybírá uměle rostliny nevětvené a nejmenší a nikoli rostliny, které představují na lokalitě normál. Postranní větve zásadně neohýbáme obloukovitě, ale v případě nutnosti obracíme v ostrém úhlu (neulamujeme); jediné tak je možno odlišit přirozený směr postranních větví od umělé úpravy (zejména u okruhu *A. variegatum*). Na etiketu píšeme vedle vlastního topografického a fenologického údaje ještě:

1. údaje o stanovišti: v zahrádce, v parku, v pobřežních porostech podél řeky, suťový les s klenem atd.
2. poznamenat údaje, zda na lokalitě nebo v okolí neroste ještě jiný morfortyp. Ten rovněž je nutno sebrat (odděleně) a doplnit podobnou poznámkou.
3. jestliže není rostlina sebrána celá, je nutno sebrat nejméně horní část květonosné lodyhy (nejméně 3dm) a přízemní listy z téhož jedince; na etiketě se pak uvede údaj o výšce rostliny.

Vladimír S k a l i c k ý

Hlavní prameny:

- Dostál J. (1948-1950): Květena ČSR.-Praha.
- Gayer J. (1912): Die bayerischen Aconita.-Ber.bayer.bot.Ges. 13:68-81.
- (1930): Nachträge und Berichtigungen zur Bearbeitung der Gattung Aconitum in der Ascherson-Graebnerschen Synopsis.-Magy. bot.Lap. 29:39-48 (zde přehled jeho dalších dřívějších prací, které proto neuvádím).
- Reichenbach H.T.L. (1820): Monographia generis Aconiti. I.-Lipsiae.
- (1823-1827): Illustratio specierum Aconiti generis.-Lipsiae.
- Rothmaler W. (1963): Exkursionsflora von Deutschland IV. Kritischer Ergänzungsband. Gefäßpflanzen.-Berlin.
- Sillinger P. (1933): Československé druhy rodu Aconitum ze skupiny Cammaroidea Rchb.-Věstn.král.čes.Společ.Nauk, cl.2, 1932/16:1-5.

ZPRAVODAJ jihočeských botaniků.- Vydává: Jihočeská pobočka Čes. botanické společnosti v Čes. Budějovicích pouze pro potřebu svých členů a spolupracovníků. Řídí redakční rada: M. Rivila a J. Štěpán, redaktor: V. Chán, Strakonice -867/1. Články a dotazy týkající se obsahu zasílejte na adresu redaktora. Rozmnožují: ČZM Strakonice. Počet výtisků: 120. Papír Pd 70 A4. Toto číslo vyšlo 12. července 1965.